

JESAJA

Inleiding deel 2-Auteurschap

Waarom het hele boek volgens Steve Gregg
door de profeet Jesaja is geschreven

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/jesaja/inleiding-deel-2-auteurschap

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Auteurschap en voorspellende profetie	2 min	4
2	Profetie als bewijs van Gods gezag	3 min	5
3	Scepsis over Jesaja en de voorspelde Kores	4 min	6
4	De theorie van een anonieme tweede auteur	2 min	8
5	Het ontstaan van meerdere Jesaja's	4 min	9
6	Academische vooroordelen over auteurschap	2 min	10
7	Naturalisme en het bestaan van wonderen	4 min	11
8	Vroeg-Joods getuigenis voor één Jesaja	2 min	12
9	De Dode Zeerollen en de eenheid van Jesaja	3 min	13
10	Het Nieuwe Testament noemt één Jesaja	3 min	14
11	Gedeeld taalgebruik en terugkerende thema's	4 min	16
12	Het perspectief op Babel en Jeruzalem	4 min	18
13	De vergeten auteur en Jesaja's tijdsprongen	4 min	20
14	De Assyrische dreiging en Hizkia's vertrouwen	2 min	21

15	Hizkia's ziekte en levensverlenging	2 min	22
16	Babylonische gezanten en de ballingschap	2 min	23
	Om verder te lezen		25

1

Auteurschap en voorspellende profetie

We gaan verder met onze inleiding op het boek Jesaja en zullen die afronden. We gebruiken daarbij dezelfde aantekeningen waarmee we bezig waren. We hadden die nog niet afgemaakt. Het voornaamste wat we nog moeten behandelen voordat we aan het boek zelf kunnen beginnen, is de vraag naar het auteurschap van het boek Jesaja.

Er bestaat heel weinig twijfel over dat het eerste deel van het boek geschreven is door een man die Jesaja heette. Hij woonde in de achtste eeuw voor Christus in Jeruzalem en profeteerde in elk geval in de tijd van Hizkia. Hij noemt ook drie eerdere koningen: Uzzia, Jotham en Achaz. Zeer weinig critici hebben dit ooit betwijfeld met betrekking tot de eerste 39 hoofdstukken. Er zijn echter enkele hoofdstukken, zoals hoofdstuk 13, die over de val van Babylon spreken. Sommige critici hebben geopperd dat die later door een andere schrijver geschreven kunnen zijn.

Het voornaamste bezwaar is hier dat de profetie te specifiek is. Met andere woorden, ze klopt te goed. In de latere hoofdstukken, na hoofdstuk 39, voorspelt Jesaja dingen die geen mens zou kunnen voorspellen, dingen die geen mens zou kunnen weten. Wij, die een meer behoudende instelling hebben, geloven dat God Jesaja inspireerde. God weet het. God wist wat Hij zou gaan doen. God wist wat er zou gebeuren en daarom kon Hij het aan Zijn profeten openbaren.

Dat is in feite een fundamentele aanname die wij over profetie doen: het is niet de mens, maar God Die iets aan de mens openbaart. Als profetieën echt zijn, worden ze daarom niet begrensd door de grenzen van wat een mens kan weten. Ze worden alleen begrensd door de grenzen van Gods kennis, en die lijkt grenzeloos te zijn. Dat God een mens kon inspireren om de toekomst te voorspellen, vormt dus geen probleem voor mensen die als uitgangspunt de realistische opvatting aanvaarden dat God door mensen heen bovennatuurlijke dingen kan doen. Het voorspellen van de toekomst is beslist bovennatuurlijk.

2

Profetie als bewijs van Gods gezag

In Jesaja hoofdstuk 41 noemt God dit element van voorspelling het kenmerk bij uitstek waaraan de echtheid van Zijn profeten te herkennen is. In Jesaja 41 daagt Jesaja de valse goden en hun vertegenwoordigers uit, de valse profeten die namens hen spraken. Israël en Juda hadden in die tijd een syncretistische godsdienst, een mengvorm. Ze dienden Jahweh, dat wil zeggen de God van Israël, maar dienden ook heidense goden. Op het gebied van afgoderij hadden ze een compromis gesloten.

Binnen Juda ontkende niemand dat Jahweh God was, maar ze aanvaardden ook andere goden. Dat was natuurlijk onaanvaardbaar. God had bij de berg Sinaï gezegd:

U zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.

EXODUS 20:3

De woorden ‘voor Mijn aangezicht’ betekenen niet: vóór Mij in rangorde. Ze betekenen: in Mijn tegenwoordigheid.

Je leeft je leven voor Mijn aangezicht, en terwijl je je leven voor Mijn aangezicht leeft, mogen daar geen andere goden zijn. Dat bedoelde Hij.

Israël sloot hierin heel vaak compromissen. De profeten spraken hen daar vaak op aan en namen hen daarover onder handen. Jesaja doet dat ook. In Jesaja 41 vers 21 zegt hij:

Kom naderbij met uw aanklacht, zegt de HEERE, kom maar naar voren met uw bewijzen, zegt de Koning van Jakob.

JESAJA 41:21

Met andere woorden, Jahweh daagt de valse goden als volgt uit: als jullie werkelijk goden zijn, zouden jullie de toekomst moeten kunnen voorzeggen. Vertel ons wat er in de toekomst gaat gebeuren, zodat we weten dat jullie werkelijk goden zijn. Hij hoont hen zelfs: vertel ons dan tenminste dingen uit het verleden, als jullie dat kunnen.

De heidense goden waren van steen en hout gemaakt. Ze konden niets over het verleden of de toekomst vertellen. Ze konden zelfs niet vertellen wat er vlak voor hen gebeurde, want ze hadden geen verstand. Als je iets over het verleden kunt vertellen, bewijst dat niet dat je een god bent. Maar het zou op zijn minst bewijzen dat je adem in je hebt, en dat hadden de afgodsbeelden niet. God lijkt echter te suggereren dat je, als je de toekomst nauwkeurig kunt voorzeggen, hebt aangetoond dat je de geloofsbrieven van God bezit.

Precies zo gaf God aan welke profeten werkelijk namens Hem spraken. Hij is God. Hij kent de toekomst inderdaad. Hij kan vertellen wat er zal gebeuren en Hij kan het aan Zijn profeten vertellen, waarna zij het anderen kunnen vertellen. Dit vermogen om de toekomst te voorzeggen was Gods eigen waarmerk van de goddelijke oorsprong van het boek Jesaja.

3

Scepsis over Jesaja en de voorspelde Kores

Toch is het juist dit kenmerk dat sceptici die niet in het bovennatuurlijke geloven ertoe heeft gebracht te zeggen dat Jesaja die hoofdstukken onmogelijk geschreven kan hebben, omdat ze nauwkeurige voorspellende profetie bevatten. Deze opvatting over Jesaja ontstond aan het einde van de negentiende eeuw, vooral aan Duitse seminaries, op plaatsen als Tübingen, waar een enorm aantal vrijzinnige wetenschappers en auteurs vandaan is gekomen. Die stemming verbreidde zich totdat ze het grootste deel van de Bijbelwetenschap doortrok, met inbegrip van veel mensen die zichzelf evangelische of behoudende christenen noemen.

Het idee is dat Jesaja, de zoon van Amoz, die in de achtste eeuw voor Christus leefde, waarschijnlijk alle of de meeste van de eerste 39 hoofdstukken heeft geschreven, maar dat hij de hoofdstukken 40 tot en met 66 niet geschreven kan hebben. Waarom niet? Er worden verschillende redenen voor gegeven. Geen daarvan is overtuigend voor iemand die in het bovennatuurlijke gelooft, maar ze worden niettemin naar voren gebracht. Eén reden is dat, zo zeggen zij, de achtergrond van deze latere hoofdstukken niet Palestina is, maar Babylonië. Jesaja is nooit naar Babel gegaan. Jesaja leefde honderd jaar vóór de Babylonische ballingschap. Voor zover wij weten, woonde hij

zijn hele leven in Juda. Toch is het standpunt in de hoofdstukken 40 tot en met 46, het standpunt van de auteur, volgens hen dat van iemand in Babel, van iemand in ballingschap. Het is natuurlijk waar dat het onderwerp van die hoofdstukken voor een groot deel is dat God Zijn volk uit Babel bevrijdt, uit een toestand waarin zij in de tijd van Jesaja nog niet terechtgekomen waren. Daarom zeggen kritische geleerden: „De auteur lijkt in Babel te zijn. Deze hoofdstukken moeten dus geschreven zijn door iemand die in ballingschap leefde, op een later tijdstip dan de tijd van Jesaja.”

Sterker nog, vooral de profetieën in Jesaja 44 en 45 vermelden dat God een man met de naam Cyrus zal gebruiken om de Joden uit hun gevangenschap terug te brengen. Hij zal hen terugsturen naar Jeruzalem, zodat zij Jeruzalem en de tempel kunnen herbouwen. Dit gebeurde natuurlijk inderdaad in 539 voor Christus. Maar dat was tweehonderd jaar na de tijd van Jesaja. De bediening van Jesaja begon in 740 voor Christus. De vervulling, de activiteiten van Cyrus, vond tweehonderd jaar later plaats, in 539 of 538 voor Christus, zoals sommigen zeggen. De meesten zeggen 539.

Dat zou betekenen dat Jesaja deze man Cyrus bij zijn naam noemde. Hij sprak niet alleen in algemene zin over de een of andere man, maar noemde Cyrus daadwerkelijk bij zijn naam, tweehonderd jaar voordat Cyrus deed wat voorzegd was en honderdvijftig jaar voordat de man zelfs maar geboren was. Daarom zeggen zij dat dit niet gebeurd kan zijn. Je kunt niet tweehonderd jaar voordat het gebeurt de naam van iemand noemen en precies zeggen wat hij zal gaan doen. Het moet dus later geschreven zijn door iemand in ballingschap die leefde nadat Cyrus was gekomen.

Cyrus was de koning van Perzië die Babel veroverde. Kort daarna vaardigde hij inderdaad een bevel uit waardoor het Joodse volk en alle gevangengenomen volken naar het land van hun voorouders mochten terugkeren en hun leven weer mochten voortzetten zoals het geweest was voordat de Babyloniërs zeventig jaar eerder iedereen in gevangenschap hadden weggevoerd. Cyrus deed dus precies wat Jesaja had gezegd dat hij zou doen. De sceptici zeggen dat iemand die tweehonderd jaar vóór die tijd schreef, dit onmogelijk zo nauwkeurig voorspeld kan hebben.

4

De theorie van een anonieme tweede auteur

Er wordt ook op gewezen dat de auteur in de hoofdstukken 40 tot en met 66 nergens zijn eigen naam noemt. De naam Jesaja komt in die hoofdstukken niet voor, hoewel die naam in de eerdere hoofdstukken wel meerdere keren voorkomt. Jesaja noemt zichzelf in de eerste 39 hoofdstukken vaak bij zijn naam, maar in de hoofdstukken 40 tot en met 66 noemt hij zichzelf niet bij zijn naam. Daarom, zo zeggen zij, zijn wij niet verplicht die hoofdstukken aan Jesaja toe te schrijven. Als hij zichzelf in die hoofdstukken wel Jesaja had genoemd en wij zeiden dat hij het niet werkelijk was, zouden wij zeggen dat die man loog. Maar hij beweert niet dat hij Jesaja is.

Zij zeggen dat het verschil tussen de eerste 39 hoofdstukken en de laatste 27 hoofdstukken zo groot is, dat wij gerechtvaardigd zijn om het te beschouwen als een volledig andere literaire compositie van een anonieme auteur, die ons niet vertelt dat hij Jesaja is en ook niet vertelt wie hij dan wel is. Hij schreef eenvoudigweg en gaf niet aan wie hij was.

Volgens deze opvatting heeft Jesaja, de historische persoon die wij kennen uit de eerdere hoofdstukken en ook uit de boeken 2 Koningen en 2 Kronieken, wel het eerste boek geschreven, dat wij het Boek van het Oordeel noemen. Maar het Boek van de vertroosting, de hoofdstukken 40 tot en met 66, is niet door hem geschreven en niemand weet wie het wel heeft geschreven. Het werd geschreven door een Jood uit een veel latere tijd, die minstens tweehonderd jaar na de tijd van Jesaja leefde en ons niet liet weten wie hij was. Maar op de een of andere manier werden zijn geschriften in de jaren daarna ten onrechte en bij toeval samengevoegd met de geschriften van de werkelijke Jesaja. Daardoor namen latere generaties ten onrechte aan dat die hoofdstukken tot hetzelfde boek behoorden.

5

Het ontstaan van meerdere Jesaja's

Waar we het hier eigenlijk over hebben, is wat geleerden de eenheid van het boek Jesaja noemen. Is het één boek, zijn het er twee of zijn het meerdere boeken? Het begon ermee dat geleerden beweerden dat hoofdstuk 50 niet door Jesaja was geschreven. J. B. Kopa trok in 1780 het auteurschap van Jesaja voor hoofdstuk 50 in twijfel. In 1789 ontkende Duderlein dat Jesaja de hoofdstukken 40 tot en met 66 had geschreven. Dat is tegenwoordig een algemeen standpunt onder geleerden. Zijn ontkenning werd gevolgd door andere geleerden. In de negentiende eeuw raakten zij verdeeld tussen degenen die deze opvatting aanhingen en degenen die de traditionele opvatting steunden.

Aan het einde van de negentiende eeuw, in 1892, geloofde Bernard Duhme dat Deutero-Jesaja de hoofdstukken 40 tot en met 55 had geschreven en dat Trito-Jesaja, of Derde Jesaja, de auteur was van de hoofdstukken 56 tot en met 66. Nu hebben we dus drie Jesaja's. Wanneer zij spreken over Deutero- en Trito-Jesaja, of Tweede en Derde Jesaja, bedoelen zij niet dat die auteurs werkelijk Jesaja heetten. Het betekent dat dit auteurs zijn van wie wij de werkelijke namen niet kennen, maar van wie de geschriften aan het boek Jesaja zijn toegevoegd. Wij weten niet hoe wij hen anders moeten noemen dan, tussen aanhalingstekens, „Tweede en Derde Jesaja”. Ze zijn niet werkelijk Jesaja. Het zijn andere mannen, maar wij weten niet hoe wij hen moeten noemen. Daarom begonnen geleerden hen Deutero-Jesaja, wat Tweede Jesaja betekent, en Trito-Jesaja, wat Derde Jesaja betekent, te noemen. Soms dacht men dat hoofdstuk 13 eveneens door Trito-Jesaja was geschreven.

Sindsdien hebben liberale critici geprobeerd andere passages aan nog meer Jesaja's toe te schrijven. En zo gaat het maar door. Het lijkt op wat uiteindelijk met de Pentateuch is gebeurd, de eerste vijf boeken van de Bijbel. Eerst opperde iemand dat Mozes niet alles had geschreven. Daarna meenden ze twee verschillende tradities te vinden, naar men beweerde twee verschillende bronnen. Dat aantal bleef groeien, totdat nu de meeste niet-conservatieve wetenschappers geloven dat de Pentateuch uit vier verschillende traditiestromen is ontstaan. Die zouden uiteindelijk in de zesde eeuw voor Christus zijn samengevoegd, en niets ervan zou door Mozes zijn geschreven. Dit

zijn heel gangbare opvattingen onder wetenschappers die wij liberaal zouden noemen. Liberale wetenschappers hebben over het algemeen een naturalistisch wereldbeeld. Dat betekent dat zij niet in het bovennatuurlijke geloven. Ze proberen elk verslag van wonderen weg te verklaren, evenals zoiets als echte voorspellende profetie, die zelf een wonder is. Als iemand je kan vertellen wat er volgende week zal gebeuren, of over honderd jaar, of driehonderd jaar, of tweeduizend jaar, en het nauwkeurig kan vertellen, dan is dat een wonder. Niemand kent die dingen werkelijk behalve God. Het is dus een daad van God, en wij geloven dat dit bij het boek Jesaja het geval is.

6

Academische vooroordelen over auteurschap

Vanwege hun wereldbeeld ontkennen de liberale wetenschappers in feite bij voorbaat elke mogelijkheid dat Jesaja echte, werkelijke voorspellende profetie geschreven kan hebben. Daarom moeten ze met latere auteurs komen die deze hoofdstukken zouden hebben geschreven. Ik zou dit niet eens ter sprake brengen. In mijn ogen is het zo'n inhoudsloos argument, zo'n waardeloos argument, dat ik het niet eens zou noemen, ware het niet dat dit de standaardopvatting in de academische wereld is geworden als je naar een seminarie gaat. Dat is waarschijnlijk zelfs zo als je naar een min of meer evangelisch seminarie zou gaan.

Er zijn nog steeds zeer conservatieve wetenschappers die het traditionele auteurschap van Jesaja aanvaarden. Ik geloof dat zij gelijk hebben. Ik denk dat het traditionele auteurschap juist is, en ik zal je de redenen geven waarom ik dat denk. Maar het heeft me verbaasd dat zelfs wetenschappers die bekendstaan als strikt behoudende evangelicalen, over Jesaja schrijven en zich op de vlakte houden over de vraag of Jesaja die latere hoofdstukken heeft geschreven. Soms heb ik evangelische schrijvers, wanneer ze naar iets in het laatste deel van Jesaja verwijzen, zien zeggen: "De auteur van Jesaja 43," of: "De auteur van Jesaja 57," schreef dit. Ze zeggen duidelijk niet dat Jesaja het schreef. Het is "de auteur van", omdat ze zich niet willen vastleggen.

Waarom? Niet omdat er geen goede reden is om te geloven dat Jesaja het heeft geschreven, maar omdat die opvatting in de academische wereld uit de gratie is geraakt. Ook in de wetenschap heb je stemmingen, modes en rages, net als bij

kledingstijlen en muziek. Wetenschappers leren al snel aan welke kant hun boterham beboterd is, wat hun respect in de academische wereld zal opleveren en wat niet. Eén ding waarmee je geen respect zult krijgen in de theologische academische wereld, is geloven in de traditionele opvatting over de eenheid van het boek Jesaja: dat God het hele boek door één man heeft geïnspireerd.

Dat is niettemin het standpunt dat ik inneem, en ik geloof dat er geen reden is om je ervoor te schamen. Ik geloof dat het bewijs er overweldigend voor pleit. Het enige bewijs ertegen is de vooronderstelling dat voorspellende profetie onmogelijk is, en dat is geen vooronderstelling die enig onbevooroordeeld mens kan hanteren.

7

Naturalisme en het bestaan van wonderen

Het is interessant dat atheïsten, naturalisten en mensen die inspiratie en het wonderbaarlijke ontkennen, misschien zeggen dat fundamentalisten te bekrompen zijn. Maar in werkelijkheid zijn wij degenen die onbevooroordeeld zijn. Wij staan open voor de mogelijkheid van bovennatuurlijke dingen. Zij niet. Welke reden hebben ze om daar niet voor open te staan? Beslist niets anders dan vooringenomenheid. Niemand kan wijzen op enig bewijs uit de wetenschappelijke wereld of uit welke andere academische kring dan ook dat zou aantonen dat het bovennatuurlijke niet bestaat.

Als je met mensen praat die niet in het bovennatuurlijke geloven en vraagt: “Waarom geloof je daar niet in?”, zeggen ze onvermijdelijk altijd hetzelfde: “Ik heb nog nooit een wonder gezien.” Nou en? Er bestaan veel dingen die ik niet heb gezien. Er zijn mensen die dingen hebben gezien die ik nooit heb gezien. Ik heb de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog nooit gezien. Ik ben te laat geboren, maar veel mensen hebben hem gezien. Hij staat in de geschiedenisboeken. Ik heb de ringen van Saturnus nooit gezien. Ik heb er foto's van gezien, maar wie weet? Misschien zijn ze met Photoshop bewerkt. Je weet maar nooit. Toch vertrouw ik erop dat ze bestaan, omdat er mensen zijn die ze door telescopen en dergelijke hebben gezien. Er zijn heel veel dingen die mensen hebben gezien en die ik niet heb gezien.

Zeggen: “Ik heb nog nooit een wonder gezien”—nou, welkom bij de club. De meesten van ons hebben nog nooit een wonder gezien. Wat heeft dat met de werkelijkheid te maken? Sinds wanneer is jouw ervaring het hoogste gezag over wat er bestaat? Er is een God. Daartegen bestaat beslist geen enkel zinnig argument. En als er een God is, wie zal dan zeggen wat Hij wel en niet kan doen? Het zou zelfs verrassend zijn als Hij geen dingen deed die wij niet kunnen doen. Als er een God is Die belangstelling heeft voor de dingen op aarde, zou het verrassend zijn als er geen wonderen waren.

Het is louter vooringenomenheid die de sceptische mening hierover voedt. Het is niet zo dat we te ontwikkeld zijn of te veel hebben geleerd om in wonderen te geloven. Wat heb je nu werkelijk geleerd waardoor het onmogelijk is geworden om in wonderen te geloven? Som alles op wat je hebt geleerd, en ik kan de waarheid erkennen van alles wat je hebt geleerd en zeggen dat dit nog altijd niet betekent dat er geen wonderen zijn. Want niets wat de mens ooit heeft geleerd, maakt logisch noodzakelijk dat er geen wonderen kunnen zijn.

In wonderen geloven betekent eenvoudigweg dat je een open houding aanneemt. De sceptische benadering kiezen betekent eenvoudigweg dat je bekrompen wordt en je laat leiden door enge vooroordelen. Ik vind het niet erg om hun dat te zeggen. Dat is wat hun duidelijk gemaakt moet worden. Als je met een atheïst praat, denkt die dat hij op hoger terrein staat. Atheïsten zijn de moderne intellectuelen. Maar ze zijn alleen geworden wat ze zijn doordat ze zonder bewijs hebben besloten dat ze een bepaalde manier om de werkelijkheid te beschouwen niet zullen aanvaarden. Het is een willekeurig vooroordeel. Degenen onder ons die niet graag bekrompen zijn, degenen onder ons die werkelijk graag al het bewijs in overweging nemen, kunnen naar het boek Jesaja kijken en zeggen: ‘Het lijkt mij dat hij het hele boek heeft geschreven, en ik zou je graag het bewijs laten zien dat ik in overweging neem.’

8

Vroeg-Joods getuigenis voor één Jesaja

Allereerst heb ik aan het einde van de vorige lezing gezegd dat men binnen de Joodse godsdienst altijd is uitgegaan van de eenheid van het boek Jesaja. Er is nooit ook maar gesuggereerd dat hier twee verschillende boeken zijn samengevoegd. Deze opvatting

gaat zelfs terug tot enkele eeuwen vóór Christus; dit was de Joodse opvatting. Volgens de sceptische geleerden kan de samenvoeging van de boeken op elk moment na de zesde eeuw vóór Christus hebben plaatsgevonden, of ongeveer in die tijd. Uit zo'n vroege periode zijn voor ons geen Joodse opvattingen opgetekend. Maar we hebben wel het boek Ecclesiasticus, dat niet verward moet worden met het Bijbelboek Prediker.

Prediker is een boek waarvan wij geloven dat het door Salomo is geschreven. Ecclesiasticus was een ander boek. Het is een apocrief boek. De katholieken hebben het in hun Bijbel, maar protestanten over het algemeen niet. Het is een zeer oud Joods boek, al is het niet zo oud als het Oude Testament. Het werd tussen 200 en 180 vóór Christus geschreven. Dat was dus nog steeds een paar honderd jaar vóór Christus, maar ook een paar honderd jaar na Maleachi. Het getuigt in wezen van het Joodse denken in die vroege periode, en het is de vroegst bekende uitspraak over het auteurschap van Jesaja buiten het boek zelf.

Het schrijft het tweede gedeelte toe aan dezelfde auteur als het eerste gedeelte. Dat betekent eenvoudigweg dat de Joden op dat moment, twee eeuwen vóór Christus, geen reden zagen om eraan te twijfelen dat Jesaja het hele boek had geschreven. En dat was een tijd die veel dichterbij de tijd lag waarin het boek Jesaja werd geschreven dan onze tijd.

9

De Dode Zeerollen en de eenheid van Jesaja

Maar dit is nog maar het begin. De Dode Zeerollen vormen in dit verband een interessant getuigenis, omdat ze rond de tijd van Christus werden geschreven. De Dode Zeerollen bevatten boeken van het Oude Testament. Bijna alle boeken van het Oude Testament komen in de Dode Zeerollen voor, en er zijn veel afschriften van Jesaja tussen gevonden.

Het interessante is dat geleerden, toen ze in de jaren veertig van de twintigste eeuw de Dode Zeerollen vonden, deze kritische opvatting over Jesaja al aanhingen, namelijk dat het door twee auteurs was geschreven. Daarom dachten ze dat ze tussen de Dode

Zeerollen een rol zouden vinden die Jesaja hoofdstuk 1 tot en met 39 bevatte, en een afzonderlijke rol met Jesaja hoofdstuk 40 tot en met 66. Alsof dat een ander boek van een andere auteur was, dat afzonderlijk bewaard was gebleven.

Wat ze in feite ontdekten toen ze de Jesajarol openden, was dat Jesaja 39 twee regels vóór de onderkant van een bladzijde eindigde. Hoofdstuk 40 begon onderaan die bladzijde. De eerste twee regels van hoofdstuk 40 stonden onderaan die bladzijde, waarna het op de volgende bladzijde verderging. Ze zouden gedacht hebben dat het, omdat Jesaja 39 zo dicht bij de onderkant van de bladzijde eindigde, handig zou zijn geweest om hoofdstuk 40 gewoon bovenaan de volgende bladzijde te beginnen. Vooral als men het niet allemaal als één document beschouwde. Maar hoofdstuk 40 liep onderaan de bladzijde direct door vanaf hoofdstuk 39.

Dit leverde bewijs dat de schrijvers van de Dode Zeerollen, wie dat ook waren, van mening waren dat het één boek was. Het waren Joodse mensen. Het kwam niet bij hen op om het als twee documenten te beschouwen. Dus in elk geval al in de tijd van Ecclesiasticus, twee eeuwen vóór Christus, en in de tijd van de Dode Zeerollen, rond de tijd van Christus, gaan we daarmee tweeduizend jaar terug ten opzichte van onze eigen tijd. De Joden leken er niet aan te twijfelen dat Jesaja de auteur van het hele boek was.

Ook christelijke geleerden hebben dat altijd volgehouden, tot in de negentiende eeuw. Pas in het rationalistische tijdperk na de Verlichting, toen het naturalistische wereldbeeld de overhand kreeg in de westerse cultuur, kregen deze verschillende theorieën over het auteurschap van Jesaja en andere Bijbelboeken werkelijk voet aan de grond onder geleerden. Niet om voortreffelijke redenen, maar alleen vanwege de geest van die tijd, de anti-bovennatuurlijke geest van die tijd.

10

Het Nieuwe Testament noemt één Jesaja

Maar je kunt zien dat de Joden in de eenheid van Jesaja geloofden, en Jezus ook. Voor een christen zou dat natuurlijk genoeg moeten zijn. Als Jezus in de eenheid van Jesaja geloofde, dan is de zaak daarmee afgedaan. En dat deed Hij.

Het Nieuwe Testament citeert Jesaja twintig keer bij naam. Het citeert Jesaja veel vaker zonder zijn naam te noemen. Er kan bijvoorbeeld staan:

Zoals geschreven staat door de profeet, en dan wordt Jesaja geciteerd zonder hem bij naam te noemen. Maar bij de citaten wordt hij twintig keer bij naam genoemd.

In Mattheüs wordt hij zes keer bij naam geciteerd: drie keer uit de eerste 39 hoofdstukken en drie keer uit het latere gedeelte. Met andere woorden, Mattheüs citeert Jesaja drie keer uit wat wij het Boek van het Oordeel noemen en drie keer uit het Boek van de Troost. In elk geval zegt hij dat hij Jesaja citeert, waarbij hij er duidelijk geen idee van heeft dat dit materiaal twee auteurs had.

Kijk eens naar Johannes 12. Dit is een interessant geval dat behoudende geleerden vaak aanhalen, want Johannes citeert in twee opeenvolgende verzen van Johannes 12 tweemaal uit Jesaja. In Johannes 12:38 zegt Johannes:

opdat het woord van de profeet Jesaja vervuld werd dat hij gesproken heeft: Heere, wie heeft onze prediking geloofd en aan wie is de arm van de Heere geopenbaard?

JOHANNES 12:38

Dit citaat komt uit Jesaja 53:1, dat uiteraard staat in wat wij het Boek van de vertroosting in Jesaja noemen. In het volgende vers staat:

Daarom konden zij niet geloven, omdat Jesaja verder gezegd heeft: Hij heeft hun ogen verblind en hun hart verhard, opdat zij niet met de ogen zouden zien en met het hart inzien en zich bekeren en Ik hen zou genezen.

JOHANNES 12:39-40

Dat is Jesaja 6. Johannes citeert dus binnen twee opeenvolgende verzen tweemaal uit Jesaja. Beide keren zegt hij dat het Jesaja was. De tweede keer staat er zelfs dat Jesaja 'verder gezegd heeft'. Daarmee benadrukt Johannes dat hier niet Deutero-Jesaja of Trito-Jesaja aan het woord was. Dit is dezelfde Jesaja. Jesaja sprak in Jesaja 53, en

daarna lezen we opnieuw wat hij zei, in hoofdstuk 6. Met andere woorden, Johannes nam niet alleen aan, maar bevestigde dat Jesaja in beide gevallen de spreker was, of in beide gevallen de schrijver. Het getuigenis van het Nieuwe Testament hierover is volkomen duidelijk.

11

Gedeeld taalgebruik en terugkerende thema's

Naast het getuigenis van het Nieuwe Testament is er ook het soort bewijs dat geleerden zouden moeten overwegen wanneer ze naar het boek Jesaja kijken, of ze nu wel of niet in het getuigenis van het Nieuwe Testament geloofden. Een van de belangrijke kenmerken van het boek Jesaja is dat er 25 woorden in voorkomen, 25 Hebreeuwse woorden of vormen, die uniek zijn voor Jesaja. Dat wil zeggen dat ze in geen enkel ander Bijbelboek voorkomen dan in Jesaja. Ons Oude Testament telt 39 boeken. In 38 daarvan komt geen van deze woorden voor. Maar ze komen wel voor in het boek Jesaja, en ze komen in beide gedeelten voor. Dat wil zeggen dat ze kenmerkend lijken te zijn voor Jesaja's woordgebruik, aangezien geen enkele andere oudtestamentische schrijver ze gebruikt. Toch zijn alle 25 woorden in beide gedeelten te vinden, alsof de woordenschat van één man op beide plaatsen voorkomt.

Er zijn bepaalde thema's die in Jesaja telkens terugkomen, en de thema's die specifiek zijn voor Jesaja komen vaak in beide gedeelten voor. Een voorbeeld is de verwijzing naar onuitblusbaar vuur als beeld van Gods oordeel over Jeruzalem. De term 'onuitblusbaar vuur' wordt volgens mij vaak gebruikt in Jesaja, maar hij is in beide gedeelten te vinden. Hoofdstuk 1, vers 31, en hoofdstuk 66, vers 24, zijn daar voorbeelden van.

Het idee dat het volk ziek is en genezing nodig heeft, wordt in hoofdstuk 1 geïntroduceerd en een aantal keer herhaald in het boek Jesaja. De genezing van het volk van deze ziekte wordt genoemd in Jesaja 53, de verzen 4 en 5, in het tweede gedeelte van het boek.

Dat alle heidenvolken naar de heilige berg stromen, is een beeld dat Jesaja op een aantal plaatsen gebruikt. Het staat in hoofdstuk 2, vers 2. Het staat in hoofdstuk 56, vers 7. Het staat in hoofdstuk 66, vers 20. Dit beeld komt in beide gedeelten van het boek voor. Deze beelden komen nog bij de 25 woorden die we noemden, die in beide gedeelten van het boek voorkomen en nergens anders te vinden zijn.

Verwijzingen naar Gods gebaande weg vormen een motief dat tamelijk vaak voorkomt in Jesaja, maar niet in andere Bijbelboeken. Het staat bijvoorbeeld in Jesaja 11, vers 16. Het staat aan het begin van het Boek van de vertroosting, in het tweede gedeelte, hoofdstuk 40, de verzen 3 tot en met 5. Er zijn nog andere plaatsen, maar dit zijn voorbeelden die laten zien dat het aan beide kanten van de scheidslijn in het boek Jesaja voorkomt.

Het idee dat de wolf bij het lam zal neerliggen en de leeuw stro zal eten, enzovoort, is een bekend beeld dat de meeste mensen op het duizendjarig rijk toepassen. Ik denk dat ze dat ten onrechte doen, maar dit beeld komt tweemaal voor in de Bijbel. Het staat in Jesaja 11. Het staat in Jesaja 65. Nergens anders is het te vinden. Het staat duidelijk in beide gedeelten, alsof dezelfde schrijver ze heeft geschreven. Het hoeft niet zo te zijn dat dezelfde schrijver ze heeft geschreven. Het is op zijn minst een opmerkelijk toeval. Maar gezien het feit dat het boek van oudsher is opgevat als volledig door één schrijver geschreven, lijken dit eenvoudigweg ondersteunende bewijzen te zijn.

Het idee dat er een banier is die God voor de volken opheft om hen tot Hem te trekken, staat in hoofdstuk 11, vers 12, en ook in hoofdstuk 49, vers 22, en hoofdstuk 62, vers 10. Het staat dus duidelijk in het eerste en het tweede gedeelte.

Er is dus intern bewijs vanuit het taalgebruik en de kenmerkende uitdrukkingen dat de voor de hand liggende opvatting ondersteunt dat Jesaja de schrijver is, en er is geen reden om iets anders te geloven.

12

Het perspectief op Babel en Jeruzalem

Het idee dat de schrijver in Babylon was, berust op een vergissing. Ten eerste zou het feit dat de schrijver sprak alsof hij in Babylon was, nog niet betekenen dat hij daar werkelijk was. Profeten werden in een visioen namelijk naar verschillende plaatsen gevoerd. Johannes werd op het eiland Patmos in de Geest opgenomen in de hemel. Bij een andere gelegenheid werd hij naar een dal gebracht, een woestijn, waar hij een vrouw op een beest zag rijden. Op andere momenten was hij in Jeruzalem en mat hij de tempel. Toch was hij al die tijd op het eiland Patmos. De profeet wordt in zijn visioen naar verschillende plaatsen gebracht en spreekt vanuit dat gezichtspunt, terwijl hij in het visioen wordt opgenomen en zelf deel van het visioen uitmaakt.

Ezechiël bevond zich in Babylon, maar had het gevoel dat hij bij zijn haar werd opgepakt en naar Jeruzalem werd gevoerd. Hij beschreef dingen die hij in Jeruzalem zag, hoewel de man zich in Babylon bevond. Dus zelfs als Jesaja in Jeruzalem was, kon hij heel goed visioenen hebben die hem vooruitvoerden naar de ballingschap. Daar spreekt hij als iemand die in Babylon is, terwijl hij niet in Babylon is. Dat is niet ongebruikelijk voor profeten. Daarom zou het, als de auteur leek te spreken alsof hij in Babylon was, niet noodzakelijk betekenen dat hij zich werkelijk lichamelijk in Babylon bevond. Maar er zijn redenen om te geloven dat de auteur niet eens klinkt alsof hij in Babylon is.

In Jesaja 43:14 vinden we bijvoorbeeld de uitspraak:

Zo zegt de HEERE, uw Verlosser, de Heilige van Israël: Ter wille van u heb Ik iemand naar Babel gezonden en Ik heb hen allen vluchtend doen afdalen, namelijk de Chaldeeën, in de schepen waarover zij voorheen juichten.

JESAJA 43:14

Naar Babylon sturen. Als de schrijver in Babylon was, zou hij het blijkbaar hebben over het sturen vanuit Babylon. Zijn perspectief lijkt niet dat van iemand in Babylon te zijn. Hij spreekt erover dat er naar Babylon wordt gestuurd, vanuit de plaats waar hij

zich bevindt.

Ook wordt over Kores in hoofdstuk 46, vers 11, gezegd dat hij uit het oosten komt. Er staat:

Die een roofvogel roept uit het oosten, een man van Mijn raad uit een ver land. Ja, Ik heb gesproken, Ik zal het ook doen komen; Ik heb het geformeerd, Ik zal het ook doen.

JESAJA 46:11

Hij spreekt over Kores. Alle geleerden zijn het daar binnen deze context over eens.

Kores komt uit het oosten. Vanuit Jeruzalem gezien lag Perzië in het oosten. Maar vanuit Babylon gezien zou het niet in het oosten liggen. Als de auteur in Babylon was en sprak over de Pers die eraan kwam, zou hij niet spreken over een man die uit het oosten kwam. Als hij in Jeruzalem is, zou hij zeggen dat Kores uit het oosten komt. Het klinkt dus alsof de auteur vanuit Jeruzalem schrijft.

Zo staat er ook in hoofdstuk 52, vers 11:

Vertrek, vertrek, ga daar weg, raak het onreine niet aan, ga uit haar midden weg, reinig u, u die de heilige voorwerpen van de HEERE draagt!

JESAJA 52:11

Dit gaat over mensen die uit Babylon wegtrekken en naar Jeruzalem terugkeren.

Hij zegt niet: „Ga hiervandaan.” Als het perspectief dat van iemand in Babylon was, zou God hebben gezegd: „Ga hiervandaan en ga vanuit Babylon naar Juda.” Maar omdat Hij spreekt over het wegtrekken uit Babylon, zegt Hij: „Ga daarvandaan.” Het klinkt alsof Hij zegt dat Babylon niet hier is, maar daar. Het is ergens anders dan de plaats waar het standpunt van de auteur zich bevindt. Dit zijn geen heel duidelijke aanwijzingen, maar ze lijken erop te wijzen dat de auteur schrijft vanuit het perspectief van Jeruzalem of Palestina, en niet vanuit het perspectief van Babylon.

13

De vergeten auteur en Jesaja's tijdsprongen

Er is nog een andere, heel belangrijke overweging. Als de sceptische opvatting hierover werkelijk juist is, heeft dat een opmerkelijke consequentie. Vrijwel alle geleerden erkennen dat de laatste 27 hoofdstukken van Jesaja literair tot de belangrijkste hoofdstukken van het Oude Testament behoren. Ze bevatten enkele van de voortreffelijkste gedichten, niet alleen van de Bijbel, maar van de hele wereldliteratuur. Die hoofdstukken zijn duidelijk geschreven door een van de grootste literaire genieën uit de geschiedenis van Israël. Toch wordt ons gevraagd te geloven dat zijn naam vergeten werd, en dat zijn boek wel bewaard bleef, maar anoniem. De Joden die deze profetieën of gedichten van deze auteur ontvingen, hebben nooit de moeite genomen te onthouden wie hij was. Het is alsof Engeland niet meer zou weten wie Shakespeare was. Het is alsof het werk van een van de grootste talenten die het volk ooit heeft voortgebracht, bewaard werd zonder naam of identiteit.

Dit is een bijzonder merkwaardige gedachte, gezien het feit dat de boeken van veel minder belangrijke mannen wel bewaard zijn gebleven en hun namen wel werden onthouden. Obadja schreef een boek dat niet eens een tweede hoofdstuk haalt, en hij schreef zelfs niets over Israël. Hij schreef over de val van Edom. Dat was beslist een profetie van minder betekenis dan de profetieën die in het laatste deel van Jesaja te vinden zijn, en toch wordt de naam van de auteur onthouden.

Over het algemeen bewaarden de Joden de geschriften van profeten niet anoniem, omdat het belangrijk was te weten wie ze geschreven had. Het was belangrijk te weten op welk gezag de man die ze geschreven had, kon bogen. Het was niet de gewoonte van de Joden om profetieën te bewaren zonder het stempel van de auteur erop, want zo konden we weten dat dit inderdaad een ware boodschapper van God was. Wie beweert dat de Joden een tweede boek ontvingen van een tweede auteur, die ongeveer zoals Jesaja schreef, maar dat ze de naam van de man niet meer wisten en het daarom eenvoudig aan het boek van Jesaja toevoegden, stelt een scenario voor dat moeilijk te volgen is. Het is moeilijk te aanvaarden dat zoiets gebeurd zou kunnen zijn. Ik zou het in elk geval moeilijk kunnen aanvaarden.

De scepticus heeft het vanwege zijn vooroordelen natuurlijk moeilijk met het aanvaarden van een andere opvatting. Maar nogmaals, als wij zulke vooroordelen niet overnemen, kunnen we de dingen eenvoudig nemen zoals ze zich voordoen. Het is beslist interessant dat Jesaja zichzelf na hoofdstuk 39 niet meer bij name noemt, maar zo belangrijk is dat niet. Hij schrijft daar niet eens over zijn eigen tijd.

Wat er in het Troostboek gebeurt, is dat hij overgaat op een ander onderwerp. In de eerste 39 hoofdstukken is het tijdsbestek dat van wat wij de Assyrische dreiging noemen. De Assyriërs waren de vijand. De Assyriërs bedreigden Juda. Wanneer we bij hoofdstuk 40 tot en met 66 komen, wordt er gekeken naar het Babylonische probleem, 100 jaar later, en naar de Perzen, 200 jaar later. Met andere woorden, in de eerste 39 hoofdstukken schrijft Jesaja over zaken die betrekking hebben op zijn eigen tijd. Zijn naam komt heel vaak voor wanneer hij spreekt over gebeurtenissen uit zijn eigen tijd. Wanneer hij overgaat naar een tijd die 100 of 200 jaar later ligt, noemt hij zichzelf niet. Hij is buiten beeld. Zelfs voor hemzelf is hij buiten beeld. Hij kijkt naar een latere generatie Joden, nakomelingen van hem en zijn tijdgenoten, die zich in een andere situatie zullen bevinden dan de situatie die hij en zijn tijdgenoten kennen.

14

De Assyrische dreiging en Hizkia's vertrouwen

Het is ook interessant hoe het boek de overgang maakt. Zoals ik al zei, vormen de laatste vier hoofdstukken van het Oordeelsboek — de laatste vier hoofdstukken tot en met hoofdstuk 39, dus hoofdstuk 36, 37, 38 en 39 — wat we een historisch tussenspel kunnen noemen. Ze zijn het enige deel van Jesaja dat eigenlijk gewoon historische verhalen vertelt, zoals de boeken Koningen en Kronieken. Het materiaal in Jesaja 36 tot en met 39 loopt zelfs parallel aan soortgelijke verhalen in 2 Koningen en 2 Kronieken en is daaraan bijna woordelijk gelijk. Het is het verhaal over hoe Sanherib de Rabsaké stuurde om Jeruzalem te belegeren. Hizkia was destijds de koning in Jeruzalem. Hizkia werd beïnvloed door de politieke opvattingen van partijen die wilden dat hij hulp zocht bij Egypte. Anderen wilden dat hij een verdrag met Assyrië sloot en de kant van Assyrië koos. Maar Jesaja zei:

Doe geen van beide. Vertrouw gewoon op Jahweh, dan zal Jahweh je redden.

Hizkia werd heel sterk in verschillende richtingen getrokken. Uiteindelijk volgde hij Jesaja's raad en vertrouwde hij op Jahweh. Toen stuurde God een engel eropuit, die 185.000 van de Assyrische soldaten doodde die rondom Jeruzalem gelegd waren. Daarmee kwam er een einde aan de belegering en de Assyrische dreiging. Dit staat in die hoofdstukken opgetekend.

15

Hizkia's ziekte en levensverlenging

Dan zijn er nog een of twee hoofdstukken die over een later tijdstip in Hizkia's leven gaan. Hizkia werd ziek. Jesaja kwam naar hem toe en zei:

In die dagen werd Hizkia ziek, tot stervens toe. Toen kwam de profeet Jesaja, de zoon van Amoz, bij hem en zei tegen hem: Zo zegt de HEERE: Regel de zaken van uw huis, want u zult sterven en niet leven.

JESAJA 38:1

en ging weg. Hizkia bad voor zichzelf. Hij vroeg God om barmhartigheid en zei:

en zei: Och HEERE, bedenk toch dat ik in trouw en met een volkomen hart voor Uw aangezicht gewandeld heb en gedaan heb wat goed is in Uw ogen. En Hizkia huilde erg.

JESAJA 38:3

Een van zijn zorgen kan zijn geweest dat hij, als hij toen gestorven was, kinderloos zou zijn gestorven. Het leek erop dat de koninklijke lijn van David op dat moment zou eindigen, want Hizkia had toen geen kind. Als antwoord op zijn gebed stuurde God Jesaja terug naar hem, die zei:

Ga tegen Hizkia zeggen: Zo zegt de HEERE, de God van uw vader David: Ik heb uw gebed gehoord, Ik heb uw tranen gezien. Zie, Ik zal vijftien jaar aan uw levensdagen toevoegen,

JESAJA 38:5

Zijn leven werd met 15 jaar verlengd.

Het historische verslag van Jesaja gaat hier niet zo ver op in als 2 Koningen. Drie jaar nadat hij genezen was, kreeg Hizkia een zoon die Manasse heette. Natuurlijk stierf Hizkia 12 jaar daarna. Zijn zoon werd op 12-jarige leeftijd koning en werd de slechtste koning ooit. Soms zou het beter kunnen zijn om de dingen op Gods manier te doen. Er is Gods volmaakte wil, en daarnaast is er wat God soms zal toestaan. Hij verhoorde Hizkia's gebed, maar het was niet goed voor het volk. Het zou beter zijn geweest voor het volk als de goede koning kinderloos was gestorven en God iemand anders had gevonden om hem te vervangen, misschien een broer of iemand anders. In latere generaties van Davids lijn gebeurde dit inderdaad: een broer besteeg de troon wanneer die door zijn broer onbezet was geraakt, in plaats van dat de troon van vader op zoon overging. Of een oom besteeg de troon.

16

Babylonische gezanten en de ballingschap

Het punt is dat Hizkia van zijn ziekte werd genezen. Hoofdstuk 39 van Jesaja beschrijft hoe er na zijn genezing gezanten uit Babylon kwamen om hem met zijn genezing te feliciteren. Blijkbaar was zijn ziekte wereldwijd bekend. Het moet een ernstige bedreiging voor zijn leven zijn geweest, maar hij herstelde. Babylonische gezanten kwamen hem feliciteren en hij liet hun zijn schatten en dergelijke zien. Nadat ze vertrokken waren, kwam Jesaja naar koning Hizkia toe en zei:

Wat heb je deze mannen laten zien?

Hij zei:

Hij zei: Wat hebben zij in uw huis gezien? Hizkia zei: Zij hebben alles gezien wat er in mijn huis is. Er is niets in mijn schatkamers wat ik hun niet heb laten zien.

JESAJA 39:4

Jesaja zei:

Zie, er komen dagen dat alles wat er in uw huis is en wat uw vaders tot op deze dag hebben opgeslagen, naar Babel zal worden weggevoerd. Er zal niets overblijven, zegt de HEERE. Bovendien zullen zij een aantal van uw zonen meenemen, die uit u zullen voortkomen, die u verwekken zult; zij zullen hovelingen worden in het paleis van de koning van Babel.

JESAJA 39:6-7

Het interessante daarvan is dat dit historische gedeelte van Jesaja weliswaar betrekking heeft op de Assyrische dreiging, maar afsluit met een verwijzing naar de Babylonische invasie. Zo eindigt het Oordeelsboek met een voorspelling van de Babylonische ballingschap. Hoofdstuk 40 tot en met 66 speelt zich vervolgens min of meer af tegen die achtergrond, in dat historische milieu van de Babylonische ballingschap en van Gods redding van Israël daaruit. Het is interessant hoe het boek de overgang maakt van het eerste naar het tweede deel. Dat historische tussenspel vormt als het ware de verbindende schakel tussen de eerdere en de latere hoofdstukken. Het eerste deel van dat historische tussenspel gaat over de Assyrische dreiging en over hoe God hen daarvan bevrijdde. Het tweede deel eindigt met het feit dat er nog een ander probleem zal komen: de Babyloniërs zullen jullie in de toekomst moeilijkheden bezorgen. Hoewel dat pas 100 jaar later gebeurde en hun bevrijding bijna 200 jaar later plaatsvond, vormt dat het onderwerp waarop de latere hoofdstukken van het boek zich richten.

We hebben nu het materiaal over het auteurschap en de eenheid van het boek afgerond en zullen beginnen met de bestudering van het boek Jesaja.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- Exodus 20:3
- Jesaja 41:21
- Johannes 12:38
- Johannes 12:39-40
- Jesaja 43:14
- Jesaja 46:11
- Jesaja 52:11
- Jesaja 38:1
- Jesaja 38:3
- Jesaja 38:5
- Jesaja 39:4
- Jesaja 39:6-7

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.